

איש קטן גדול

על חשיבות מרכיב המחאה במחזות
המוצגים בתיאטרון © הקאמרי כמשל

אפרת אברהם-ליבנה

דוברת האוניברסיטה הפתוחה

השחקנים ערן מור (פינברג) ודנה מיינרט
(מֶה־מָה) בהצגה "איש קטן, מה עכשיו?"
התיאטרון הקאמרי

סיפורו של הזוג הצעיר הוא סיפור אוניברסלי שמעניין זוגות צעירים שמוצאים עצמם נדרסים תחת מכבש הקפיטליזם בחברה שמאבדת את עצמה לדעת. במרכז ההצגה מוצג הדור הצעיר שחי בתחושה של חוסר ודאות, זוג שנלחם במלחמה קיומית יום-יומית על כבודו של היחיד מול החברה, זו העבדות המודרנית בעידן הקפיטליסטי.

תפקידו של התיאטרון הוא להציב מראה מול פני הקהל היושב באולם, לעורר שאלות, לנפץ מוסכמות ו"לשחוט פרות קדושות". אין ספק שהקהל התל אביבי של הקאמרי שישב בחושך באולם, זע באי נוחות כאשר צפה בסיפורם של פינברג ומה־מָה, וחשב על עצמו, על ילדיו ואיזה עתיד מחכה להם בחוץ. אותו קהל שיצא מהאולם נפגש פנים אל פנים במחאה החברתית הישראלית. בהליכה ברחובות העיר בואכה שדרות רוטשילד ראה לנגד עיניו המוני צעירים שמחפשים עתיד טוב יותר.

שש שנים מאוחר יותר, המחאה החברתית עדיין על סדר היום הציבורי, תחילה בהפגנות מדי מוצאי שבת מחוץ לביתו של היועץ המשפטי לממשלה בפתח תקווה ולאחרונה – ובגדול – שוב בשדרות רוטשילד ובכיכר הבימה, מול התיאטרון הלאומי של ישראל. לפניכם שלושה קטעים מתוך המחזה שנכתב בשנת 1932 ורלוונטיים היום יותר מתמיד:

העבדות המודרנית

פינברג מספר למה־מָה על הנהלים החדשים בעבודה (תרגום דורי פרנס).

פינברג: כן, היום דווקא הלך לי. אבל הכניסו לנו איזה חידוש. מכסת מינימום: אתה חייב למכור כמות מסוימת בחודש, ומי שלא עומד בזה עף.

מה־מָה: זה ממש מכוער לדעת! מה שהם עושים זה לייצר חיות טרף, וזה יחזור אליהם כמו בומרנג, אני אומרת לך!

מה־מָה מחפשת לשכור דירה

מה־מָה: אני בקשר לדירה.

בעלת בית 3: ילד? זה בכלל לא נורא. בן-אדם צריך ילדים, לא? רק מה, שזה מחרב את הדירה פחד אלוהים כשיש שם ילד, עם כל השטיפות והאמבטיות, והאדים, ויש לנו רהיטים כאאאאלה טובים. וילד גם כל כך שורט את הפוליסורה. אני ברצון... רק שאני אז אני יהיה חייבת במקום חמישים לגבות ממך לפחות שמונים. מאה. מאתיים חמישים – לא תראי אותי פה...

מה־מָה: זה יותר מדי (דלת נטרקת).

ההצגה **איש קטן, מה עכשיו?** המבוססת על רומן מאת הסופר הגרמני הנס פאלאדה עלתה על במת התיאטרון הקאמרי בתחילת 2013, כשנה וחצי לאחר פרוץ המחאה החברתית בקיץ 2011 שסחפה ישראלים רבים שמאסו במצב הכלכלי במדינה. **איש קטן, מה עכשיו?** שעובד, תרגם וערך מוזיקלית דורי פרנס, הייתה ההתייחסות הראשונה של עולם התיאטרון הישראלי למחאה החברתית. זה לא היה מחזה ישראלי מקורי שנכתב בלחות המהבילה באחד האוהלים בשדרות רוטשילד, אלא מחזה שמתרחש במקום אחר, בזמן אחר, אך הטקסטים שלו הדהדו את החדשות והמציאות העגומה של ישראל כאן ועכשיו. במאי ההצגה, איתי טיראן, בחר להציג סיפור שמתרחש בברלין של שנות השלושים, ערב עלייתם של הנאצים לשלטון, כשגרמניה מוכת האבטלה, נתונה בכאוס כלכלי ומאבדת את זהותה.

הטקסט של פאלאדה מגולל את סיפורם של שני צעירים, בעל ואישה, שמנסים לשרוד בגרמניה. פינברג הוא פקיד זוט, ומה־מָה היא בת למשפחת פועלים. השניים שמאמינים שבזכות אהבתם יצליחו לגבור על כל המכשולים בעולם האכזרי שבחוץ. העוני גורם לאנשים בסביבתם להיות אכזריים, הם נתקלים במעבידים קשי לב ובביורוקרטיה מסורבלת, שמקשה על חייהם. מה־מָה ופינברג רוצים לחיות בכבוד; קורת גג תחת ראשם, עבודה שתאפשר להם להתפרנס בכבוד, להקים משפחה ולחיות, אבל גם אלה נחשבים מותרות.

התקציב החודשי של מה־מה ופינברג

מה־מה: טוב, בוא נחשב תקציב.
פינברג: נראה איפה אנחנו עומדים בערך.
מה־מה: ובוא נחשב כאילו אין לנו כלום בצד.
פינברג: כן, בזה אסור לנו לגעת. אז ככה, מאה־שמונים מארק משכורת...
מה־מה: בתור גבר נשוי תקבל יותר.
פינברג: מה־מה, אני לא יודע. (נבוך) אולי מגיע לי, אבל הבוס שלי קליינהולץ הוא כזה מוזר...
מה־מה: זה לא צריך לעניין אותך אם הוא מוזר.
פינברג: בוואי נחשב לפי מאה־שמונים. יהיה יותר - יהיה, אבל זה בטוח.
מה־מה: בסדר. קודם כל הניכויים.
פינברג: כן. זה אי אפשר לשנות. 6 מארק מסים, ביטוח שכירים 4.70 מארק. קופת חולים 5.40 מארק. ולאגוד 4 וחצי...
מה־מה: האגוד שלך זה בזבז כסף.
פינברג: תעזבי. היה לי מאבא שלך עד כאן.
מה־מה: טוב. יחד 22.60 מארק הניכויים. אז נשאר לנו בתור בסיס 157 מארק. כמה זה שכן דירה?
פינברג: לא יודע. 40 מארק?
מה־מה: נגיד 45. כמה אתה חושב צריך בשביל אוכל?
פינברג: כמה את אומרת?
מה־מה: אמא תמיד אומרת שהיא צריכה מארק וחצי ליום על כל אחד מאיתנו. זה יוצא 3 מארק.
פינברג: זה יוצא 90 מארק לחודש.
מה־מה: אז נשאר לנו 22.40 מארק. (הם מסתכלים זה בזה) וזה לא משאיר לנו כלום לחימום. וכלום לגז. וכלום לחשמל. וכלום לבולים. וכלום לבגדים. וכלום לכביסה. וכלום לנעליים. וכלי מטבח גם צריך לקנות לפעמים.
פינברג: ובן־אדם גם רוצה פעם ללכת לקולנוע. ואני גם אוהב לעשן סיגריות לפעמים.
מה־מה: ואנחנו רוצים גם לחסוך משהו.
פינברג: על לחסוך בכלל אין מה לדבר. (הם מסתכלים זה בזה) אז איך אחרים עושים את זה?
מה־מה: אוי, לא, קטני!
פינברג: מה?
מה־מה: שכחנו מהשרימפ! (כך הם מכנים את התינוק בבטנה של מה־מה) הוא גם־כן יעלה!
פינברג: מה כבר עולה תינוק? יש מענק לידה, ונשלם פחות מס... לדעתי בשנים הראשונות הוא לא יעלה כלום.
מה־מה: אני לא יודעת. ■

צילום: דניאל קמינסקי

מימין לשמאל: גיא אלון, עירית קפלן ודודו ניב מתוך ההצגה "איש קטן, מה עכשיו?", התיאטרון הקאמרי